

Wolfgang Koeth*

Europos viešojo administravimo institutas, Maastrichtas, Nyderlandai

Pertvarkyta lyderystė: kaip Ukrainos krizė ir Krymo aneksija įtvirtino vadovaujamą Vokietijos vaidmenį ES užsienio politikoje

Nesena egzistencinių krizių Europoje virtinė – ekonomikos krizė, Rusijos agresija Ukrainoje ir 2015 m. pabėgėlių krizė – baigėsi sukurdamą naują varomąją jėgą Europos Sąjungoje. Vokietija tapo, vargu ar ginčijama, pagrindinė sprendimų priėmėja. Kaip tik dėl krizės Ukrainoje ir Rusijai aneksavus Krymą 2014 m., Vokietija taip pat prisiėmė vadovaujamą vaidmenį, kurio ji ilgai vengė, Europos Sąjungos užsienio politikos srityje. Tačiau Berlynui šis naujas vaidmuo nėra savaime suprantamas – tik palaipsniui Vokietija ėmė apsiprasti su tokiu svarbiu vaidmeniu, kuris atsirado daugiau dėl išorinių aplinkybių negu dėl vidinių sumanymų. Savo įvaizdžio užsienyje suvokimas, vis dar vyraujantis kaltės jausmas baimė būti suprastai kaip dominuoti siekiančia valstybe trukdė Vokietijai iki šiol užimti pagrindines pozicijas politinėje arenoje. Ji mieliau slapta darė įtaką, pateikdama save kaip „pagrindinę padedančią Europai pareigūnę“¹. Šis straipsnis analizuoja, kaip Vokietija nors ir nenoriai, bet įsitvirtino (ypač dėl 2014 m. prasidėjusios Ukrainos krizės) kaip pagrindinė sprendimų priėmėja Europos Sąjungos bendroje užsienio ir saugumo politikoje ir tapo *de facto* vadovaujanti šalimi rengiant atsaką Rusijai. Straipsnyje aptariami šio naujojo vaidmens vidaus ir išorės padariniai ir ypač jo poveikis Baltijos valstybėms.

Įvadas

Rusijos įvykdyta Krymo aneksija 2014 m. kovo mėnesį ir destabilizuojantis Rusijos vaidmuo Rytų Ukrainoje sugriovė ES iliuziją, kad Europa įsitvirtino postmoderniame pasaulyje, o kariniai konfliktai ir teritorijų užgrobimai esti tik istorijos knygoje. Paskutinįjį dešimtmetį ES kūrė savo užsienio politiką remdamasi prielaida, kad, išnykus klasikinėms karinėms grėsmėms, iššūkiai saugumui kils iš nevalstybinių veikėjų: teroristų, žlugusių valstybių, organi-

* Wolfgang Koeth – Europos viešojo administravimo instituto (Maastrichtas, Nyderlandai) vyresnysis lektorius. Adresas korespondencijai: P.O. Box 1229, 6201 BE Maastricht, the Netherlands; tel. +31 43 3296 338, el. p.: w.koeth@eipa.eu

¹ German Missions in the United States, “Foreign Minister Steinmeier Travels to Washington”, Atlanta, March 16, 2015, http://www.germany.info/Vertretung/usa/en/__pr/P__Wash/2015/03/11-Steinmeier-USA.html, March 14, 2016.

zuoto nusikalstamumo ar Balkanų tipo regioninių konfliktų². Briuselis apskri-tai manė, kad XXI amžiuje užsienio politika grindžiama normų ir vertybių perdavimu³ užsieniui, o ne karinės jėgos panaudojimu. Įsitikinimas, kad šis postmodernios politikos požiūris taip pat galės transformuoti buvusias Sovietų Sąjungos respublikas į modernias Europos valstybes, buvo pagrindinė paskata pasirašyti ES ir Ukrainos, Gruzijos, Moldovos asociacijos sutartis 2014 metais.

Pagal savo pokarines pacifistines tradicijas, Vokietija⁴ yra stipri taisyklė-mis grindžiamos daugiašalės užsienio politikos propaguotoja. Pačios Vokietijos užsienio politiką charakterizuoja jos kaip civilinės galybės vaidmuo ir jos Rytų politika t. y. specialūs santykiai su buvusiomis Sovietų Sąjungos bloko ša-limis. Be to, specialūs Vokietijos ir Rusijos santykiai buvo svarbūs Vokietijai ne vien tik ekonomine, bet taip pat ir politine prasme, kadangi jie didino Berlyno svarbą ir ES, ir NATO. Todėl Krymo aneksija ir menkai užmaskuota Maskvos agresija Rytų Ukrainoje turėjo didelį poveikį Vokietijos užsienio politikai. Tai ne tik paskatino Berlyną persvarstyti savo santykių su Maskva pobūdį, bet taip pat pakeitė dinamiką Europos Sąjungoje, kurioje Vokietija jautėsi atliekanti vadovaujamą vaidmenį, nors šis atsirado veikiau atsitiktinai nei dėl sąmonin-go Vokietijos siekio. Ši Vokietijos kaip aktyvaus veikėjo ES užsienio politiko-je emancipacija jau pastebima Kosove ir Afganistane nuo tada, kai Helmuto Kohlio vyriausybę pakeitė socialdemokratų ir žaliųjų koalicija 1998 m. Nors ir nesiekęs vadovaujamo vaidmens, Berlynas daugiau jo ir nevengė, tokiu būdu tarsi atsitiktinai užimdamas vadovaujamą poziciją⁵.

Šis straipsnis analizuoja, kaip Vokietija (ypač per Ukrainos krizę, pra-sidėjusią 2014 m.) įsitvirtino (nors nenoriai) kaip pagrindinė sprendimų priėmėja ES bendroje užsienio ir saugumo politikoje (BUSP) ir tapo *de fac-to* vadovaujančiąja šalimi, formuojant ES atsaką Rusijai. Toliau bus nurodyti šio naujojo vaidmens vidaus ir išorės padariniai, taip pat aptarta įtaka kitoms

² European Security Strategy, 2003.

³ ES normos ir vertybės apibrėžia Europos Sąjungos sutarties (Lisabonos redakcija) 2-asis straipsnis: „Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė.“

⁴ Šiame straipsnyje kalbant apie 1949–1989 m. laikotarpį terminai „Vokietija“ ir „Vokietijos užsienio poli-tika“ siejami su Vokietijos Federacinės Respublikos (Vakarų Vokietijos) užsienio politika, kuri vėliau tapo 1990 m. suvienytos Vokietijos užsienio politikos modeliu. Buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos (Rytų Vokietijos) užsienio politika turėjo menką autonomiją, nes ją esmingai ribojo ir kontroliavo Sovietų Sąjunga.

⁵ Nicolas Wright, „Germany and the CFSP: The accidental leader?“, Paper prepared for the 37th Annual Conference of the International Association for the Study of German Politics, London, 16th-17th May, 2011.

politikos sritims ir ypač jo poveikis Baltijos valstybėms. Dėl to, mes turime pirmiausia panagrinėti Vokietijos užsienio politikos principus ir Vokietijos ir Rusijos santykių specifiką.

1. Vokietijos užsienio politika, kylanti iš Šaltojo karo

Atsitiktiniam stebėtojiui gali kartais būti sunku suprasti Vokietijos užsienio politikos varomąsias jėgas. Kai dauguma šalių užsienio politiką suvokia kaip priemonę ginti savo politinius ir ekonominius interesus užsienyje veikiant kitas šalis, pastangos naudoti užsienio politiką kaip priemonę įgyti įtakos pokarinėje Vokietijoje buvo tabu išstisus dešimtmečius⁶. Nors per pirmuosius dvidešimt VFR gyvavimo metų revizionistinės tendencijos vis dar pasireiškėdavo, visiškas nacionalinės ideologijos atmetimas buvo viena iš pamatinių pokarinės Vakarų Vokietijos politikos atramų⁷. Dėl šio naujo požiūrio į užsienio politiką (iš dalies skatinamo kaltės ir gėdos jausmo dėl nacizmo nusikaltimų, iš dalies dėl komunizmo plitimo baimės) iš politinio žodyno dingo „nacionalinis interesas“ ir „identitetas“.

Nesmagus Vokietijos santykis su praeitimi, pasikliovimas Vakarų sąjungininkais ir reikmė naujai apibrėžti savo vietą Europoje ir pasaulyje pavertė šalį Europos integracijos pradininke. Europos integracijos procesas suteikė Vokietijos Federacinei Respublikai galimybę prisiimti naują vaidmenį, kuris atitiktų jos ekonominius interesus (galimybė jos pramonės produktams patekti į bendrąją rinką). Šis troškimas puikiausiai derėjo su Vokietijos kaimynių noru varžyti Vokietiją per supranacionalinį bendradarbiavimo mechanizmą, kuris neleistų jai vėl pasukti ypatingu keliu (vok. *Sonderweg*), ir leido joms turėti naudos iš Vokietijos pramonės dinamikos. Tokiu būdu VFR tapo Europos integracijos reklamos afiša: teigiamas ir produktyvus Vokietijos vaidmuo tarptautinėje politikoje pasireiškė vien tik Europoje.

Kol Vokietijos euroatlantinė integracija pasirodė esanti vienodai naudinga ir Vokietijai, ir jos sąjungininkėms, kaip tik santykiai su Sovietų Sąjunga ir Rytų bloko šalimis 1960-aisiais ir 1970-aisiais tapo Vakarų Vokietijos užsienio politikos išbandymu. Geopolitinė Vokietijos situacija reikalavo tam tikro pragmatizmo: Vokietijos padalijimas, daugybės vokiečių ryšiai su giminėmis

⁶ Lisbeth Aggestam, "Germany" in Ian Manners, Richard Whitman, eds. (2000), *The Foreign Policies of European Union Member States*, Manchester University Press, p. 71.

⁷ Kitos dvi atramos buvo euroatlantinė integracija ir naujas patriotizmo apibūdinimas (vok. *Verfassungspatriotismus*, arba konstitucinis patriotizmas), kur lojalumas persikėlė iš etninės nacionalinės valstybės į vertybių sistemą, išdėstytą pagrindiniame įstatyme (vok. *Grundgesetz*).

likusiais už geležinės uždangos ir Vakarų Berlyno klausimas reikalavo nuosaikių pragmatiškų santykių. Kanclerio Willy Brandto aštuntojo dešimtmečio pradžioje vykdyta Rytų politika (ją simbolizavo garsusis 1970 m. atsiklaupimas (vok. *Kniefall*) pagerbiant Varšuvos geto sukilimo aukas) buvo naudinga trigubai, nes palengvino žmonių bendravimą, atvėrė rinkas Vakarų Vokietijos pramonei ir leido užsiimti stiprią moralinę poziciją, palyginti su Rytų Vokietija, nes vienareikšmiškai Vakarų Vokietija prisiimė atsakomybę už praeitį.

Galimybė skatinti laisvę ir demokratiją ne vien tik savo, bet viso Vakarų pasaulio vardu, padėjo Vokietijai dar labiau sustiprinti savo naują, postmodernų identitetą, pagrįstą daugiašališkumu ir švelniąja galia, kas ir šiandien yra Vokietijos politikos varomoji jėga. Kai VDR žlugo 1989 m., magnetinė trauka Vakarų Vokietijos modelio, jungiančio ekonominę gerovę su demokratija ir teisėtvara, moraliniu pranašumu ir teigiama tarptautine reputacija, tapo jėga, kuriai Rytų vokiečiai negalėjo atsisipirti.

2. Vokietija ir BUSP: lėta Vokietijos užsienio politikos emancipacija Europos kontekste

1990 m. „2 + 4“ susitarimas galutinai išardė senąją Šaltojo karo tvarką ir atstatė Vokietijos suverenitetą taip pat ir užsienio politikoje. Pradinės Vokietijos Vakarų partnerių baimės dėl suvienytos Vokietijos hegemonijos Europoje (ypač po to, kai Vokietija nesuderinusi pozicijos 1991 m. pripažino Kroatiją ir Slovėniją) baigėsi 1993 m. Maastrichto sutartimi ES bendrosios užsienio ir saugumo politikos (BUSP) įkūrimu. BUSP buvo apibūdinama kaip svarbus diplomatinis projektas, kuris turėjo įvesti galių pusiausvyrą ir įterpti padidėjusią Vokietijos valstybę į vis labiau besivienijančią Europą⁸. Be to, šiuo didelių geopolitinių pasikeitimų laikotarpiu, kai Europa susigadino reputaciją savo veiksmais kilus Persų įlankos ir Jugoslavijos krizėms, BUSP buvo suvokiama kaip įrankis, stiprinsiantis Europos identitetą⁹.

Įspūdinga, kad rengiant Maastrichto sutartį Vokietija buvo viena iš valstybių, kurios palaikė supranacionalinę BUSP, kad sprendimai galėtų būti priimami balsuojant kvalifikuotajai daugumai (dėl to būtų atisakyta nacionalinio veto teisės) ir aktyviau dalyvaujant Europos Parlamentui, t. y. pasiūlymus, ku-

⁸ Stephan Keukeleire, Tom Delreux (2014), *The Foreign Policy of the European Union*, Palgrave, p. 46.

⁹ Ibid, p. 47.

riuos griežtai atmetė kiti du svarbūs užsienio politikos veikėjai Jungtinė Karalystė (JK) ir Prancūzija. Žiūrint iš šalies, galėjo pasirodyti, kad Vokietija, prisijungdama prie BUSP, sumažino nacionalinės politikos veikimo erdvę. Tačiau kaip tik Vokietijos užsienio politikos perkėlimas į BUSP įgalino ją išsivaduoti kaip užsienio politikos veikėją ES struktūros viduje.

Bet buvimas Europos politikos struktūros dalimi apsunokino Vokietijos galimybes laikytis ankstesnės politinės atsakomybės vengimo politikos vadovaujantis vadinamąja čekių knygelės diplomatija (vok. *Scheckbuchdiplomatie*), kurios esmė buvo finansiškai remti kitų ES partnerių veiksmus, pačiai išliekant nuošalyje. Politinės atsakomybės prisiėmimas reikalavo, kad Vokietija nebesivadovautų vengimo ir karinio nesikišimo politika (kuria buvo remiamasi 1991 m. Persų įlankos kare arba pirmuose dviejuose Balkanų karuose).

Tai nebuvo neginčytina. Kai Vokietijos kariai pradėjo dalyvauti tarptautinėse taikos palaikymo misijose dešimtajame dešimtmetyje, tam tikra Vokietijos politikų dalis išpėjo apie gėdingą grįžimą prie militarizmo, kuris pakurstytų naujo Vokietijos hegemonizmo ir imperializmo baimes. Apie šias baimes buvo kalbama labiau pačioje Vokietijoje negu už jos ribų. Kaip tik Kosove 1999 m. Vokietija sugebėjo galutinai atsikratyti baimės, nulemtos istorijos, ir pripažinti, kad jos karinis išikišimas (kartu su JAV vadovaujama koalicija) yra pateisinamas vykdant po karo priimtą įsipareigojimą niekada neleisti vykti genocidui ar kurtis koncentracijos stovykloms.

Baimė, kad Vokietija atsisakys dalyvauti Europos projekte ieškant ypatingo kelio (vok. *Sonderweg*), pasirodė esanti nepagrįsta – Kohlio vyriausybė, kurioje vyravo politikų kartos, paveiktos fašizmo ir Antrojo pasaulinio karo patirties, atstovai, buvo visa širdimi atsidavusi Europos projektui ir jautė antipatiją bet kokioms vokiečių pastangoms dominuoti. Greičiau jau Vokietijos ekonominė galia, demografija ir geografinė padėtis vertė ją tapti Europos galios centru. Šis vaidmuo, kuris tapo labai akivaizdus prasidėjus ir tęsiantis 2008 m. finansų krizei, buvo ne tik pripažintas, bet aktyviai remiamas daugelio Vidurio ir Rytų Europos kaimynių. Šių šalių požiūrį geriausiai išreiškė Lenkijos užsienio reikalų ministras Radosławas Sikorski, kai 2011 m. finansų krizės kontekste jis viešai pareiškė: „Aš bijau Vokietijos galios mažiau nei jos neveiklumo“¹⁰.

ES viduje artima Vokietijos partnerystė su Prancūzija sudarė sąlygas šaliai išlikti nuošalyje ir tuo pat metu aktyviai formuoti ES politiką pagal savo interesus. Svarbios iniciatyvos (kaip ekonomikos ir pinigų sąjunga) buvo rengiamos

¹⁰ Radek Sikorski, "I fear German power less than I am beginning to fear German inactivity", *Financial Times*, 28 November 2011.

artimai bendradarbiaujant ir po to pateikiamos kaip bendras sumanymas. Tai atitiko Prancūzijos norą *didinti*, o Vokietijos *mažinti* savo, kaip varomosios jėgos, stovinčios už Europos politikos darbotvarkės formavimo, profilį. Bet Berlyno ir Paryžiaus interesai ne visada sutapo – plėtros procesas, prasidėjęs antrojoje XX a. dešimtojo dešimtmečio pusėje (ir pasiekęs kulminaciją prisijungus dar 10 Vidurio ir Rytų Europos valstybių 2004 m.) buvo, visų pirma, energingai remiamas Vokietijos, siekiančios, kad Rytų kaimynystėje būtų stabilu, ir norinčios, kad ES rinka pasiektų Europos rytus. Paryžius plėtrą laikė grėsme glaudesnei politinei sąjungai ir traktavo kaip prancūzų ir vokiečių lyderiavimo ES silpnėjimą.

BUSP viduje specialūs santykiai su Rusija pasirodė esą svarbūs Vokietijai ne vien tik ekonomine, bet taip pat ir politine prasme. Visų pirma, šie santykiai turėjo didelę simbolinę reikšmę, nes būtent Rusija labiausiai nukentėjo nuo vokiečių Antrajame pasauliniame kare. Geri santykiai su Rusija Vokietijai reiškė apsisvalymą nuo militaristinės praeities. Be to, dėl šių ryšių Vokietija tapo svarbesnė Europos Sąjungoje ir NATO neturėdama didelės karinės jėgos. Todėl Europa visiškai natūraliai pradėjo orientuotis į Vokietiją, jau atliekančią vadovaujamą vaidmenį po 2008 m. finansų krizės ir po Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos. Vėlgi, bandant tinkamai įvertinti Berlyno poziciją Ukrainos krizės atžvilgiu, reikėtų apžvelgti Vokietijos ir Rusijos santykių istoriją.

3. Vokietijos ir Rusijos santykių išskirtinumas

Ištisus amžius Vokietija ir Rusija vaidino svarbų vaidmenį viena kitos atžvilgiu. Visų pirma, abi šalys turi daug panašumų: abi šalys, neturėdamos natūralių sienų, išsiplėtė savo kaimynių laisvės ir suvereniteto kaina, siekdamos padidinti savo įtaką ir galią¹¹, abi šalys ne kartą bendradarbiavo pasirašydamos susitarimus, tokius kaip Rapalo sutartis arba Molotovo-Ribentropo paktas, turėjusius didžiulį poveikį tarptautiniu mastu. XX amžiuje abi šalys ideologiškai teisino savo imperialistinius siekius, kuriuos vėliau sužlugdė išorinės aplinkybės. Abiejų šalių naujas nacionalinio identiteto apibrėžimas gali būti grindžiamas jų praeitimi, bet Vokietija sugebėjo įgyti naują postmodernų identitetą, visiškai nutraukdama ryšius su praeitimi, o Rusija nuėjo priešingu keliu atsigręždama į šlovingą praeitį.

Istorinė kaltė, dėkingumas Rusijai, sudariusiai galimybę Vokietijai susivienyti ir išvedusiai karius, drauge su Vokietijos ekonominiais interesais galė-

¹¹ Angela Stent (2000), *Russia and Germany Reborn: Unification, the Soviet Collapse, and the New Europe*, Princeton University Press.

tų paaiškinti, kodėl Vokietija buvo laikoma viena iš uoliausių Rusijos rėmėjų dešimtojo XX a. dešimtmečio pradžioje. O Rusija (kaip ir kitos posovietinės valstybės) susidūrė su gilia ekonomine ir socialine krize. Vokietijoje Sovietų Sąjungos žlugimas, Vidurio ir Rytų Europos tautų emancipacija buvo siejami su Francis Fukuyamos knyga „Istorijos pabaiga“, kurioje europietiškos vertybės demokratija ir žmogaus teisės turėjo būti tokios pat nuo Lisabonos iki Vladivostoko.

Bet Vokietija nepakankamai įvertino daugelio rusų, kurie buvo labiau linkę kęsti dramatišką gyvenimo lygio pablogėjimą negu pasinaudoti dėl Šaltojo karo baigties atsiradusiomis geopolitinėmis privilegijomis, pažeminimo jausmą. Mąstymo nesuderinamumą simbolizavo Michailas Gorbačiovas, kuris Vokietijoje įgavo vos ne popžvaigždės statusą¹², bet buvo niekinamas Rusijoje dėl to, jog nusmukdė gyvenimo lygį ir pažemino tautą, kuri per mažiau nei dešimtmetį iš baimę keliančios supervalstybės virto gailestį keliančia humanitarinės pagalbos gavėja¹³.

Vladimiro Putino, jauno KGB pareigūno, dirbusio Drezdene tuo metu, kai žlugo VDR, išrinkimas Rusijos prezidentu 2000 m., sutapo su žaliavų, ypač dujų ir naftos, kurias ji gausiai eksportavo, kainų kilimu. Tai labai pagerino rusų gyvenimo kokybę. NATO ir ES plėtra 2004 m. buvo labai nenoriai priimta Rusijos, kuri neturėjo priemonių plėtrai sustabdyti, kadangi ji vis dar buvo įsivėlusį į antrąjį karą Čėčėnijoje ir kitus tarptautinius konfliktus. Rusija taip pat neprisidėjo prie ES Europos kaimynystės politikos iniciatyvos, kuri turėjo išplėsti jos įtaką. Rusija atsisakė būti tiesiog ES užsienio politikos objektu.

Putinas niekada neslėpė ignoruojąs ES ir teikiąs pirmenybę principui „skaldyk ir valdyk“, kurio esmė buvo potencialių skirtumų tarp valstybių narių išnaudojimas. Putinas priminė Vokietijai, kad Rusija rėmė ir prisidėjo prie Vokietijos susivienijimo proceso priešinantįs Prancūzijai ir Jungtinei Karalystei. Šiuo požiūriu, *Nord Stream* dujotekio, tiekiančio Rusijos dujas tiesiai į Vokietiją apeinant Baltijos valstybes ir Lenkiją, nutiesimas tapo vienu iš pagrindinių strateginių Rusijos laimėjimų.

Kai 2005 m. Angela Merkel tapo Vokietijos kanclere ir pakeitė Gerhardą Schröderį, Rusijos ir Vokietijos lyderių santykiai iš esmės pasikeitė. Schröderis, kuris kartą apibūdino Putiną kaip krištolo skaidrumo demokratą, buvo

¹² Nors dėl skirtingų priežasčių: kai daugelis kairiųjų vokiečių jį laikė socializmo reformatoriumi, dešinieji (ir Rytų Vokietijoje) džiaugsmingai sveikino jį už Sovietų Sąjungos demontavimą ir galimybę suvienyti Vokietiją.

¹³ Europos Bendrijos viršūnių susitikime Maastrichte 1991 m. gruodžio mėn. valstybės narės ne tik aptarė Maastrichto sutartį, kuri po dviejų metų davė pradžią ES, bet ir aptarė klausimą dėl maisto tiekimo situacijos Maskvoje ir Sankt Peterburge.

išplėtojęs stiprią vyrišką draugystę (*Männerfreundschaft*) su Putinu. Tačiau Merkel, užaugusi buvusioje VDR ir žinodama autoritarinės valdžios mechanizmus iš vidaus, daug mažiau nei Schröderis pasidavė Putino kerams. Vis tik būdama viena iš stambių Vokietijos prekybos partnerių¹⁴ ir atitinkamai Vokietijos ekonominės diplomatijos tradicijų, Rusija liko svarbi formuojant Vokietijos užsienio politiką. Tai atspindi septintojo dešimtmečio pabaigos tuometinio Vokietijos kanclerio Willy Brandto pradėtą *Wandel durch Annäherung* politiką, kurios esmė buvo siekis pokyčių žingsnis po žingsnio pirmiausiai mažinti įtampą kasdieninio bendradarbiavimo klausimuose.

Visu krizės Ukrainoje laikotarpiu Merkel siekė glaudaus bendradarbiavimo su Europos partneriais. Nors ryžtingai atmesdama bet kokius siūlymus dėl Ukrainos prisijungimo prie ES perspektyvos (labai nepopuliarios politinėje darbotvarkėje), Vokietija tvirtai rėmė ES asociacijos sutartį su Ukraina, kaip pagrindą glaudesnei integracijai. Europos Sąjungai (ir Vokietijai) asociacijos sutartis buvo sumanyta kaip priemonė skleisti europines normas ir vertybes, tokias kaip demokratija, teisės viršenybė, laisvosios rinkos ekonomika. Tokia sutartis nekėlė prieštaravimų, nes nevaržė partnerių valios ir politikos.

Bet šis požiūris, atsiradęs tuo metu, kai ES buvo vienintelis integracijos modelis Europos žemyne, dabar susidūrė su Rusijos planais įkurti Eurazijos (ekonominę) Sąjungą. Todėl tos paprastos minties, kad kita valstybė ne tik galėtų pasipriešinti jos planams, bet ir atvirai bandytų mesti jiems iššūkį, nevengdama karinio konflikto, nebuvo galima įsivaizduoti iki pat 2014 m. kovo mėn. Tačiau priešingai nei ES, Rusija dar nėra postmoderni. Ji savo interesus suvokia labiau per XX amžiaus pirmosios pusės nulinės sumos žaidimo realistinės politikos prizmę, kur geopolitinė įtaka pasireiškia kaip karinės ir ekonominės galios pasekmė. Tai jau buvo akivaizdu, kai Rusija įsiveržė į Gruziją 2008 m., nors tuo metu tai ne visi pripažino. Taigi Rusija interpretavo asociacijos sutarties pasirašymą kaip tiesioginį iššūkį savo politiniams siekiams, kurie reikalavo griežto atsako.

Nors iki 2008 m. Rusija prisistatydavo kaip sienų neliečiamumo ir nacionalinio suverenumo gynėja¹⁵, pati šių principų ėmė nesilaikyti jau 2008 m. Pietų Osetijoje ir Abchazijoje. Atmetusi bet kokius teritorinio vientisumo ir sienų neliečiamumo principus, ji nurodė į vienašališką Kosovo nepriklausomybės deklaraciją, pripažintą Vokietijos ir kitų 23 ES šalių narių, kaip jos

¹⁴ Rusija yra 11-ta didžiausia Vokietijos prekybos partnerė. 2013 m. Vokietija eksportavo į Rusiją prekių ir paslaugų už 23 milijardus eurų.

¹⁵ Rusija dažnai deklaravo šiuos principus, atsisakydama patvirtinti 2007 m. JT vadovaujamą Ahtisaari planą, skirtą apibrėžti Kosovo statusą, kadangi jis pažeistų Serbijos teises į suverenitetą ir teritorinį vientisumą.

veiksmus pateisinantį precedentą ir karine jėga rėmė Abchazijos ir Pietų Osetijos atsiskyrimą, savo veiksmus pagrįsdama piliečių apsisprendimo teise ir tariamais žmogaus teisių pažeidimais (rusakalbių gyventojų).

Europos Sąjungai nereaguojant į Abchazijos ir Pietų Osetijos *de facto* aneksiją 2008 m., nepaisant keleto ES ir šalių narių diplomatinių protesto notų, ir tai, jog reikalai Berlyne ir Briuselyje greitai grįžo į buvusias vėžes, leido Putinui manyti, kad Vakarai neišdrįs konfrontuoti su Rusija ir nesikiš.

4. Vokietijos reakcija į Euromaidaną ir Krymo aneksiją

Vokietijos kanclerė Merkel niekada nepasižymėjo drąsia politika. Jos visiškas nenoras rizikuoti ir ryžtingų veiksmų vengimas daugiau nei dešimtmetį vadovaujant Vokietijos vyriausybei, tapo savotiška etikete¹⁶. Politine prasme jos laukimas pasiteisino, nes ji pasiekė rekordiškai aukštus reitingus viešosios nuomonės apklausose ir buvo dukart perrinkta. Jos pastangos laikytis nuosalyje, vykstant politiniams nesutarimams, leido kanclerei susikurti „Tautos motinos“ įvaizdį.

Vis dėlto vykstant Euromaidanui, kuris prasidėjo 2013 m. pabaigoje ir pasiekė kulminaciją, kai iš šalies pabėgo prezidentas Janukovičius, ir per 2014 m. kovo mėn. Rusijos Krymo aneksiją Merkel padarė keletą griežtų pareiškimų, kurie kitose Europos valstybių sostinėse buvo suprasti kaip ženklas, kad Vokietija yra pasiruošusi lyderiauti¹⁷. Rusijos valstybinė žiniasklaida Vokietijos paramą Euromaidanui greitai panaudojo savo tikslams ir pateikė jo lyderius šalies auditorijai kaip fašistus ir nevengė lyginti rusų likimo Ukrainoje su žydų likimu nacistinėje Vokietijoje.

Berlynas buvo itin sukrėstas, kai 2014 m. kovo mėn. Rusija aneksavo Krymą. Aneksuodama Krymą, Rusija visiškai atmetė po Šaltojo karo pasiektą susitarimą, pagrįstą pagarba nacionaliniam suverenumui ir demokratiniam procesui, taip grįždama prie XIX amžiaus politikos, kai teritorijos buvo užkariaujamos panaudojant jėgą. Merkel nedelsdama sureagavo ir pasmerkė aneksiją kaip neteisėtą, o vėliau netgi apibūdino ją kaip „nusikalstamą“¹⁸. Ragindama persvarstyti Vokietijos ir ES energetinės priklausomybės nuo Rusijos

¹⁶ Buvo įtrauktas naujas straipsnis į vokiečių k. žodyną su antraštiniu žodžiu „merkeln“, reiškiančiu nesugebėjimą priimti sprendimo ar pareikšti savo nuomonės, žr. <http://www.politico.eu/article/words-young-germans-just-merkeln-dictionary-jugendwort-smombie/>.

¹⁷ http://www.kiew.diplo.de/Vertretung/kiew/de/08/03_Politik/Merkel_2401.html.

¹⁸ <http://www.faz.net/aktuell/politik/70-jahre-kriegsende/gedenken-in-moskau-merkeln-nennt-annexion-der-krim-verbrecherisch-13585275.html>.

strategiją ir palaikydama tolesnes sankcijas (taip rizikuodama prarasti pagrindinę Vokietijos pramonės paramą), ji siekė dialogo ir bendradarbiavimo¹⁹. Merkel kalbėjosi su Putinu beveik kasdien stiprėjant Ukrainos krizei ir netgi po to, kai Rusijos lyderis pasiuntė kariuomenę į Krymą.

Ir tik 2014 m. liepos mėn. numušus Malaizijos civilinį orlaivį MH17, vis labiau nusivilianti Vokietija ėmė smerkti Rusiją jau ne vien žodžiais. Nors pati ir nepalaikė griežtų sankcijų, ji ėmėsi aiškios lyderystės, konsoliduodama bendrąją sankcijų politiką²⁰. Visgi Berlynas nuolatos primindavo savo partneriams, kad durys į taikų sprendimą turi būti laikomos atviros ir negalima leisti, kad emocijos valdytų politiką²¹. Vokietija taip pat rimtai ėmėsi tarpininkės vaidmens kartu su Prancūzija dėl Antrojo Minsko susitarimo nutraukti ugnį netgi tada, kai kitos valstybės buvo beparandančios tikėjimą šiuo procesu.

Berlynas taip norėjo išvengti eskalavimo, kad ir labai pasipiktinęs, jis aiškiai atmetė bet kokias istorines paraleles. Kai kurie Vokietijos apžvalgininkai pabrėžė ironiją to, kad Krymo aneksija įvyko pagal tokį modelį, kuriuo nacistinė Vokietija 1938 m. aneksavo Sudetų kraštą²². Bet kai Vokietijos finansų ministras Wolfgangas Schäuble (dėl savo amžiaus ir reputacijos atviriausiai pasisakantis vyriausybės narys) viešai pabrėžė tokią analogiją su Sudetų kraštu, reakcija šalyje buvo negailestinga²³. Netgi netiesioginis Rusijos lyderio palyginimas su Adolfu Hitleriu atrodė per drąsus. Nors Merkel ir nepeikė savo ministro, tačiau nedelsdama nuo jo atsiribojo, pareikšdama, kad Krymo aneksija vis dėlto buvo *sui generis* atvejis.

Krymo palyginimas su Sudetų kraštu parodė, koks jautrus klausimas yra Vokietijos ir Rusijos santykiai Vokietijos vidaus polemikoje. Netgi beveik visai politinei klasei pasmerkus Krymo aneksiją, išliko stiprus pasipriešinimas nuostatai konfrontuoti su Rusija. Opozicija kyla ne vien tik iš politinio spektro kraštutinių kairiųjų kaip *Die Linke* partijos, susikūrusios iš buvusios Rytų Vokietijos komunistų, kurie tebėra nusiteikę prieš Ameriką ir NATO. Kai kurie socialdemokratai kaip buvę kancleriai Gerhardas Schröderis ir Helmutas Schmidtas taip pat yra pasmerkę griežtą poziciją Rusijos atžvilgiu²⁴. Šie inte-

¹⁹ https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2014/49865952_kw11_de_regierungserklaerung_ukraine/216288.

²⁰ ECFR foreign policy scorecard 2015, www.ecfr.eu/scorecard/2015.

²¹ Walter Steinmeier: "Wut und Empörung dürfen in der Ukraine-Krise nicht das letzte Wort sein" Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung, 3.8.2014.

²² Sudetai – tai dalis Čekoslovakijos, turinčios bendrą sieną su Vokietija, su etnine vokiečių dauguma iki jų išstūmimo 1947 m. Nacistinė Vokietija aneksavo Sudetų kraštą 1938 m. Čekoslovakijos valdžios tariamos vykdomos etninių vokiečių priespaudos.

²³ "Ärger um Schäuble: Merkel distanziert sich von Putin-Hitler-Vergleich", *Der Spiegel*, 31.3.2014.

²⁴ <http://www.zeit.de/politik/2014-03/schmidt-krim-putin>.

ligentijos atstovai, kurie rodo simpatiją Rusijai ir Putinui, dažnai yra apibūdinami gana sarkastišku terminu *Russlandversteher* (tie, kurie supranta Rusiją, arba Rusijos garbintojai). Tačiau anaip tol ne visi *Russlandversteher* yra tik kairieji – kraštutinėje dešinėje tam tikrą pritarimą Putinui reiškia populistinė *Alternative für Deutschland* (AfD) partija, o kai kurių stambių Vokietijos kompanijų valdybų nariai daro didelį spaudimą, kad nebūtų įvestos sankcijos Rusijai²⁵. Kita vertus, Žaliųjų partija, nepaisant jos pacifistinių ištakų, pritaria griežtesnei pozicijai Maskvos atžvilgiu.

Kaip socialdemokratas ir buvęs tuomečio kanclerio Schröderio protežė užsienio reikalų ministras Frankas-Walteris Steinmeieris politiškai irgi buvo artimesnis *Russlandversteher*. Tačiau Putino tiesmukas ir nediplomatiškas elgesys krizės metu leido Steinmeieriui, o vėliau ir Merkel, atsikratyti susilaikymo, kadangi bet kokie mėginimai atgaivinti didesne bendradarbiavimo dvasia pasižymintį aštuntojo XX a. dešimtmečio Rytų politikos požiūrį, dabartiniame kontekste būtų atrodę naivūs ir galintys sumenkinti Vokietijos autoritetą jos partnerių akyse.

Padarius prielaidą, jog dauguma šalių vertina santykius su Rusija, remdamosios savo istorine patirtimi ir interesais, Vokietija nesiskiria nuo visų kitų ES šalių narių. Ypatingas Vokietijos ir Rusijos santykių jautrumas gali paaiškinti, kodėl nuo pat pradžių Vokietija elgėsi atsargiai ir užėmė dviprasmišką poziciją. Jungtinei Karalystei, Lenkijai, Baltijos ir Skandinavijos valstybėms laikantis gana amerikietiško konfrontacinio požiūrio, daugelis Pietų ir Pietryčių Europos šalių narių dėl ekonominių priežasčių arba baimindamosi, kad nenutrūktų energijos tiekimas, nenorėjo, kad santykiai su Rusija komplikuo-tųsi dėl Ukrainos. Kyla klausimas, kaip gali turėti 28 atskiros valstybės bendrą poziciją? Štai čia ir iškyla lyderystės klausimas.

5. Ukrainos krizės įtaka vadovaujamam Vokietijos vaidmeniui ES

2014 m. sausio mėn., vykstant Euromaidano įvykiams, Miuncheno saugumo konferencijos metu Vokietijos prezidentas Joachimas Gauckas pareiškė, kad reikalinga nauja Vokietijos užsienio politikos strategija, kuri būtų pagrįsta aktyvesniu dalyvavimu tarptautinėje arenoje tuo pat metu išlikdama bendros ES politikos dalimi. Nors kaip prezidentas Gauckas atlieka tik formalų vaidmenį, jo kalba sukėlė pokariu gimusių Vokietijos politikų susierzini-

²⁵ <http://www.zeit.de/politik/2014-03/schmidt-krim-putin>.

mą. Kai kurie vyriausybės ministrai, įskaitant ir užsienio reikalų ministrą Steinmeierį, atvirai pritarė Gauckui, nors tai galėjo būti suprasta kaip atviras iššūkis kanclerei. Faktiškai, šis pareiškimas turėjo būti signalas ne tik Vokietijos partneriams Europoje. Jis turėjo būti įspėjamas ir Merkel, kuriai aiškiai trūko ryžto ir ne tik užsienio politikos reikaluose²⁶. Pasak Gaucko (kuris savo inauguraicinėje kalboje gynė vokiškąją karinio santūrumo kultūrą), Vokietija turėtų atsikratyti savo įpročio nusigręžti, susidūrusi su tarptautine krize²⁷.

Šalyje atsiradęs noras, kad Vokietija aktyviau veiktų, sutapo su akivaizdžiu politinės lyderystės nebuvimu ne tik Europos Sąjungos bendroje užsienio ir saugumo, bet ir viso pasaulio politikoje. Įsipainiojusios į savo vidaus problemas, JAV nebuvo pasiruošusios imtis vadovaujamo vaidmens pasaulio politikoje. Priešingai nei Bushas, Barackas Obama neįtardė ypatingos JAV atsakomybės dėl Europos. Jis tikėjosi, kad europiečiai patys imsis vadovaujamo vaidmens, kilus krizėms jų pačių žemyne. Tačiau kadangi ES valstybės negebėjo kalbėti vienu balsu, ES institucijos irgi nesugebėjo imtis jokio vadovaujamo vaidmens. Kitos dvi potencialios Europos lyderės Jungtinė Karalystė ir Prancūzija irgi buvo per daug įsivėlusios į savo vidaus problemas – Jungtinė Karalystė patyrė dvigubą identiteto krizę, kurią išryškino referendumas Škotijoje, o Prancūzija beveik nuolat turėjo ekonominių ir politinių bėdų.

Krymo aneksija buvo iššūkis Vokietijos užsienio politikai keliais atžvilgiais. Viena vertus, Vokietija tvirtai remia bendrą ES užsienio politiką, kadangi ES kaip ir Vokietija tarptautiniuose santykiuose nuosekliai teikia pirmenybę normoms ir taisyklėms, o ne jėgai. Kita vertus, Vokietijos ir Rusijos santykiai buvo reikšmingi Vokietijai ne tik ekonomine, bet ir politine prasme, kaip Berlyno reikšmingumo šaltinis ES ir NATO kontekste²⁸. Iškilus sunkumams dėl šių Vokietijos užsienio politikos aspektų, o taip pat dėl JAV pozicijos remti Europą, bet nesiimti vadovaujamo vaidmens, visų akys nukrypo į Berlyną, iš kurio buvo laukiama Europos Sąjungos atsako koordinavimo.

Vis dėlto tik 2014 m. liepos mėn., numušus orlaivį MH17 (labai tikėtina, kad tai padarė Rusijos remiami separatistai), Merkel tvirtai ėmėsi vaidmens, kurio likusi Europos dalis iš jos tikėjosi. Nors pati Vokietija nepalaikė griežtų sankcijų, ji tapo aiškia lydere, konsoliduodama bendrąją sankcijų politiką antroje 2014 m. pusėje²⁹.

²⁶ Ypač Steinmeierio pirmtakas užsienio reikalų ministro poste Guido Westerwelle buvo tapęs tokios netinkamos politikos simboliu.

²⁷ Joachim Gauck, inauguration speech at the Munich security conference,

²⁸ Joseph Janning, "German foreign policy and the EU: Leader by default?", *ECFR commentary*, 5/2/2015

²⁹ ECFR foreign policy scorecard 2015, www.ecfr.eu/scorecard/2015.

Tai nebuvo pirmas kartas, kai Berlynas atsidūrė vienas (be Paryžiaus) ES lyderio pozicijoje. Vykstant ekonomikos ir finansų krizei, kuri prasidėjo 2007–2008 m., politinis ES svorio centras iš Briuselio persikėlė į ES valstybių narių sostines. Itin svarbu, kad pagrindinis vaidmuo, kurį atliko Berlynas euro zonos valstybių skolos krizės metu (ir apskritai Vokietijos ekonominės galios atžvilgiu) pastūmėjo Vokietiją tapti ES sprendimų priėmimo lydere. Kaip ir ekonominės krizės metu, taip ir kilus krizei Ukrainoje, Vokietijai atiteko svarbiausias vaidmuo ES užsienio politikoje, tačiau ne pagal išankstinį sumanymą, bet daugiau dėl atsiradusio lyderystės vakuomo ES ir už jos ribų.

Vokietijos santūrumas užsienio politikoje visada buvo ryškesnis negu kitose politikos srityse. Ir tik palaiapsniui, šio amžiaus pradžioje, ji pradėjo veikti užsienio politikoje ir pamažu nustojo vengti lyderiauti³⁰, prisiimdama įsipareigojimus Kosove ir Afganistane. Tačiau imtis vadovaujamo vaidmens reikė ir prisiimti riziką, kadangi baimė būti apkaltintam hegemonija Berlyne niekuomet neišnyko. Ir tai buvo pagrįsta, kadangi bet kokie vienašališki veiksmai Maskvos atžvilgiu buvo įtariai sutinkami naujosiose ES valstybėse narėse. 2006 m. balandžio mėn. Radosławas Sikorskis, tuometis Lenkijos gynybos ministras, palygino *Nord Stream* dujotiekio tarp Rusijos ir Vokietijos, turėjusio aplenkti Baltijos valstybes ir Lenkiją, projektą su liūdnei pagarsėjusiu 1939 m. Molotovo-Ribentropo paktu tarp Sovietų Sąjungos ir nacistinės Vokietijos³¹.

Tačiau faktiškai, nors ir matydamos Ukrainos konfliktą per savo pačių partitines ir interesų prizmę, daugelis ES valstybių narių dažniausiai derinasi prie Vokietijos pozicijos. Toks neformalus Vokietijos lyderystės pripažinimas yra iš dalies dėl to, jog Berlynas turi ne tik reikiamus diplomatinius pajėgumus, bet ir privilegijuotą priėjimą prie informacijos, kas labai sustiprina jos autoritetą tarp kitų valstybių partnerių. Tačiau tai vyksta daugiau dėl Vokietijos europietiškosios tapatybės, paprastai suvokiant ją kaip esančią mažiau savanaudišką ir jautresnę mažųjų šalių pozicijų atžvilgiu, negu kitos didesnės ES valstybės.

Be to, neformaliojo vadovavimo praktika, kur svarbiausi sprendimai parengiami neformaliuose ES lyderių susitikimuose, prieš oficialiai juos įforminant, o taip pat tvirti Berlyno ir Varšuvos ryšiai padrąsino Vokietijos partnerius pritarti Vokietijos lyderystei, siekiant įgyvendinti bendrus ES užsienio politikos siekius – neleisti Maskvai priešintis ES ir NATO plėtrai ir taip pat neleisti atgauti kontrolės teritorijose, kurias Putinas tebelaiko artimuoju užsieniu.

³⁰ Jeffery C. and Paterson, W.E. (2003), “Germany and European Integration: A Shifting of Tectonic Plates”. *West European Politics*, vol. 26, no. 4, p. 59–75.

³¹ <http://www.spiegel.de/wirtschaft/indirekter-hitler-vergleich-polnischer-minister-poltert-gegen-schroeder-und-merkel-a-413931.html>.

O žvelgiant iš Rusijos pusės ir turint omenyje tai, jog Putinas yra užvaldytas statuso ir prestižo manijos, neatrodo, kad Maskva būtų sutikusi derėtis iš esmės su ne tokiau svariu tarpininku kaip Vokietija, kadangi ir Prancūzija, ir Jungtinė Karalystė nesugebėjo arba nenorėjo atlikti šio vaidmens. Pagrindinio tarpininko pasirinkimą nulėmė ir asmeniniai Merkel ir Putino ryšiai, kurie kalba vienas kito kalbomis. Dar daugiau, Maskva suvokia, jog dėl istorinių aplinkybių ir savo ekonominių interesų Rusijoje, Vokietija nėra linkusi bloginti dvišalių santykių ir dėl to tikriausiai laikysis nuosaikesnės pozicijos. Dėl to galima daryti išvadą, kad aneksuodama Krymą, vykdydama karinę intervenciją Rytų Ukrainoje ir teikdama aiškią pirmenybę dialogui su Berlynu, o ne Briuseliu, pati Rusija netiesiogiai padėjo Vokietijai tapti ES užsienio politikos lydere.

Ką tai reiškia žvelgiant iš Baltijos šalių perspektyvos? Rusijai, kurios ekonominė padėtis vis blogėja, jos piliečių gynimas nuo pagal jos suvokimą išorės priešų (į kuriuos įeina ir Baltijos valstybės) tampa naujuoju legitimumo pagrindu, kuris keičia ankstesnę ekonominės gerovės siekį. Didindamas įtampą, Putinas gali atitraukti visuomenės pyktį dėl blogėjančio gyvenimo lygio ir nukreipti jį prieš Vakarus. Nors ir būdamos apsaugotos nuo tiesioginės Rusijos agresijos kaip NATO narės, artimiausios Rusijos kaimynės, Lietuva, Latvija ir Estija yra vienos iš pirmųjų, kurioms lemta patirti politinius ir ekonominius padarinius. Žiūrint iš Vilniaus, Rygos ar Talino perspektyvos, Vokietijos tarpininkavimo įtaka Rusijai gali atrodyti kaip ryžto trūkumas. Tačiau, bet koks tolesnis eskalavimas tik sustiprintų Putino sistemą, nes tai leistų Kremlui toliau pateisinti vis didėjančius eilinių Rusijos piliečių sunkumus ir tuo pat metu kovoti su opozicija šalies viduje.

Išvados

Trys viena po kitos sekusios krizės (eurozonos, Ukrainos ir pabėgėlių), kurios vos per keletą metų sukretė ES, atskleidė rimtus valstybių narių nesutarimus ir leido suabejoti kai kuriomis pagrindinėmis nuostatomis dėl ES vieningumo. Sprendžiant visas tris krizes, Vokietijai atiteko vadovaujamas vaidmuo. Iš pradžių ji to ėmėsi nenoriai, bet vėliau jautėsi vis tvirčiau. Euro krizė parodė, kad realiai reikalinga tvirta lyderystė, ir tokios lyderystės paieškos standartiškai nuvedė į Berlyną. Padrąsinta, kad dauguma jos partnerių beveik vien tik teigiamai priima jos naująjį vaidmenį, ir turint omenyje, kad Ukrainos krizės metu vėl reikėjo lyderio, Vokietija tapo tvirtesnė ir užsienio politikos srityje. Prie to labai prisidėjo vis didėjanti Rusijos arogancija ir šiurkštūs pamatinių Europos vertybių ir tarptautinės teisės pažeidimai.

Žiūrint iš Vilniaus, Rygos ar Talino perspektyvos, galima Vokietijos hegemonijos Europoje grėsmė šiuo metu atrodo geriausias pasirinkimas iš blogiausių. ES nebesipriešinant jo vadovaujamam vaidmeniui, Berlynas pamatė, kad jo bandymas perkelti savo užsienio politiką į ES pasiteisino, kadangi tokiu būdu jam pavyko suderinti du dalykus, nes jis ne tik apgynė savo interesus, bet ir sustiprino savo kaip ES normomis ir vertybėmis besivadovaujančios visuomenės įvaizdį.

Šiame kontekste Berlyno vaidmuo sprendžiant trečiąją Europos krizę (2015 m. pabėgėlių krizę) gali atrodyti nelogiškas, turint omenyje, kad plačiai atverdama savo sienas musulmonams pabėgėliams iš Sirijos ir kitų karo draskomų regionų, Vokietija rizikavo atstumti savo partnerius Europoje ir pakenkti savo lyderystės pripažinimui. Tačiau atidžiau pažvelgus, Berlyno pozicijoje galima matyti tam tikrą logiką. Pokario Vokietijos politikos erdvė šiandien yra platesnė nei bet kada anksčiau, nes jos vadovaujamas vaidmuo dabar pripažįstamas už šalies ribų, o šalyje nėra jokios destruktivios populistinės opozicijos, kuri būtų pakankamai stipri, kad galėtų rimtai pakenkti vyriausybei. Dėl to Berlynas gali leisti sau vykdyti vertybėmis grindžiamą politiką, atveriant savo sienas musulmonams pabėgėliams.

Berlynas tikisi, kad trumpalaikis neigiamas poveikis ir tokio veiksmo nepopuliarumas šalyje ir užsienyje, bus nusvertas suvokus politinės lyderystės ir ekonomikos augimo ilgalaikę naudą. Šiandien, kai nacionalizmas, populizmas ir religinis nepakantumas vėl pradeda atsigauti visame pasaulyje, atrodo, jog Vokietijos kaip vertybėmis grindžiamos, atviros ir tolerantiškos šalies reputacija bus daug labiau negu bet kada iki šiol pastebima, ir tai pasitarnaus jos patrauklumui pasaulio rinkose, nes *Made in Germany* vertybės ir interesai dažniausiai yra linkę susipinti.

Žinoma, Berlynas norėtų ir savo pabėgėlių politiką perkelti į ES politiką. Taip būtų pasidalyta atsakomybe. Tačiau dabartinė ES politika yra kitokia. Todėl galiausiai Vokietija gali nebeatlikti vadovaujamo vaidmens, o išcentrinės jėgos ES sustiprėti. O tai, atsižvelgiant į esamas alternatyvas, neatrodo kad būtų tinkama Berlynui, Briuseliui, Vilniui, Rygai ar Talinui.

2015 m. rugpjūčio mėn.